

ZDALI SE JOB BOJÍ BOHA ZADARMO?

Jób 2,1-10

kázání ze soboty 10. 1. 2015 – br. Pavel Filipi

Úvodní kapitoly knihy Job jsou složeny vlastně ze dvou příběhů. Jeden soudobý vykladač navrhuje, abychom si to představili jako divadelní příběh, který se odehrává ve dvou podlažích rozděleného jeviště. V každém poschodí jeviště se hraje něco jiného, ale oba děje spolu navzájem souvisejí. A je třeba jen přesně vystihnout, jak souvisejí.

Ve spodní polovině jeviště se hraje příběh Joba, člověka znamenitého po všech stránkách. Je to muž bezúhonný a přímý, bojí se Boha a vystřihá se zlého. Má i dobrý majetek a dobrou pověst. Ale náhle, bez varování, jej potká řada truchlivých událostí. Zlé zprávy o pohromách následují jedna za druhou: V jediném dni přijde o všechny majetek a o všechny děti a netrvá dlouho a z chudáka se stane ubožák, raněný ošklivými vředy od hlavy až k patě. Mezi všemi těmi kalamitami však ještě stačí vyznat: Hospodin dal, Hospodin též odjal. Buď požehnáno jméno Hospodinovo. Tak hluboký pád do neštěstí nám připadá nevýslovně krutý.

V horní polovině jeviště probíhá jiný děj: jakoby audience u nebeského dvora. Dostaví se i odpůrce a protivník, hebrejsky: satan. Ponouká a provokuje. Vede s Hospodinem spor a sázku: Vsaďte se, o co: Že se Job nebojí Boha zadarmo? Snadno se mu to bohoslouží když má z čeho obětovat, snadno se mu to dobrořečí, když se mu dobře daří. A jen kdyby se dostal do neštěstí, jen kdyby na něj přišlo nějaké trápení, to by zpíval jinou písničku. Vsaďte se. A Hospodin sázku uzavírá. Vydává Joba Satanovi. S jedinou podmínkou: Ale na život mu nesahej! Absurdní divadlo!

Pusťme si ten děj znovu a pečlivě si všimějme detailů.

1. Především: Jobovo neštěstí není Boží dílo, nýbrž satanovo. Satan... ranil Joba ošklivými vředy. Hospodin Joba netrestá, není iniciátorem jeho trápení. Nezvykejme si vidět v každém neštěstí hned ruku, třeba trestající ruku všemohoucího Boha. Známe přece příběh Ježíše, který nemoci uzdravoval a trápení odstraňoval – a konal to v souladu, ne v rozporu s Boží vůlí.

2. Zadruhé: Není tomu ovšem ani tak, že by se ten Jobův příběh Hospodinu vymkl z rukou, že by nad ním ztratil kontrolu a přenechal ji satanovi. Líčení prvních kapitol knihy Job si dává záležet, aby to bylo jasně vyjádřeno. Satan je v podřízeném postavení, jeho pozice je až komická. Přišel také i Satan..., aby se postavil před Hospodinem. Přesně vzato: dostavil se k raportu, postavil se do pozoru. Sám od sebe nesmí mluvit, odpovídá jen, když je tážán. Nesmí si dovolit všechno.

Ale řeknete: Tak přece je Hospodin odpovědný za Jobovo trápení. I když to nechtěl, přece to satanovi dovolil, přece to dopustil. Musel to dopouštět? Musel? Oč mu šlo? Nezapomeňme tyto otázky, ještě se k nim vrátíme.

3. Mezitím však toto: Hospodin si tedy Jobovo trápení nepřál, jen to satanovi dovolil. Ale konec je ještě otevřený. Ještě se neví, jak to dopadne, ještě se neví, kdo vyhraje tu sázku. Celkem se ví dost přesně, co udělá satan. Dostal povolení a nepochybně ho využije. Ale neví se, co udělá Job. Bude žehnat? Bude zlořečit? Všichni čekají.

Jaká tíha spočinula nyní na Jobovi! Celý nebeský dvůr se na něj dívá. Dvě nejvyšší mocnosti se o něj ucházejí. Hospodin na něj spolehnul. Zdalipak vydrží? Job v tuto chvíli – ručí za Boha. Hospodin dal, Hospodin též odjal. Buď požehnáno jméno Hospodinovo. Tak Job rozhodl tuto při pro Hospodina.

4. Ale někomu z vás se může zdát, že tato cena je pořád velmi vysoká. Musel Hospodin dopustit takové trápení člověka spravedlivého jen proto, aby vyhrál nad svým odpůrcem? Nemohl to pořídít jinak, méně drasticky, nemohl prostě satana okřiknout a ukáznit? Tím se vracíme k naší otázce: Musel to dopustit? Oč mu vlastně šlo?

Pohledme nejprve, oč šlo satanovi: Cožpak se Jób bojí Boha bezdůvodně? A ještě: Kůži za kůži; za sebe samého dá člověk všechno, co má. Jakpak by ne! Satan projde a obejde celou zemi, všechnen svět prošmejdí, aby získal důkaz pro své tvrzení, že člověk nic nedělá zadarmo. A my se chvějeme pomyšlením, jak snadno se takové důkazy dají získat. Ten satan je velký realista. Jakoby říkal: To je pořád řečí, že ty, Hospodine, jsi pánem. Ale co se týče lidských duší, tam je pánem tisícovka, tam jsem pánem já a když někomu řeknu: toto všechno tobě dám, jestliže padneš a budeš se mi klanět, tak padne a bude se mi klanět. A což teprve, když mu sáhnú na zdraví a na život! Zapře všechno. Kůži za kůži a vše, co člověk má, dá za sebe samého. Cožpak má něco vzácnějšího nad sebe samého?

A na druhé straně Hospodin: Zdalipak sis všiml mého služebníka Jóba...je to muž bezúhonný a přímý, bojí se Boha a vystřihá se zlého a ve své bezúhonnosti setrvává dosud... Viděls ho vůbec, zaregistrovals ho, když jsi procházel zemí? Jsou na zemi lidé jako Job. Moji jsou a moji zůstanou. Za všechna království světa je nekoupíš a žádnou útrapou mi je neodloudíš. Jsou na zemi moji lidé. Jsou na zemi lidé. O tohle jde Hospodinu.

Na jedné straně máme strašlivý realismus satanův. Na druhé je riskantní důvěra Hospodinova. Kdo z nich má pravdu? Čemu se člověk více podobá? Čemu se podobáme my? V každém z nás je asi z obojího směs. Ale co v této směsi je lidské, co je důstojné? Čím se smíme chlubit a za co se spíše stydět? Tuto otázku bylo třeba rozhodnout. Důležitou otázku.

5. Zdali se Job darmo bojí Boha (Kral.). Vpravdě dábelská, satanská otázka. A dábelská situace, když v člověku tato myšlenka převládne. Byl bych blázen, řekne si člověk, byl bych blázen, kdybych se zadarmo dřel, strádal, trpěl, staral se, byl slušný a zbožný. Zadarmo přece ani kuře nehraje. (Je s podivem, jak jsme si přeznačili toto lidové přísloví, které původně znělo, že ani kuře nehraje nadarmo, že hraje a hraje, až si své zrníčko posléze vyhraje, že vytrvalá práce a námaha nese ovoce – ale nám se z toho stala omluva lidské zjištění: zadarmo.)

Nehoršeme se na starověkého autora, že tuto důležitou otázku vyjádřil pomocí obrazů z mytologie, že pokušení, jež na každého z nás doléhá, vyjádřil jako postavu – satana, jako bytost. Chtěl tím prostě říci: Tato pokušení existují nezávisle na nás, nejsou to naše myšlenky či smyšlenky, jež by přestaly existovat, jakmile na ně přestaneme myslet. Jsou to jakoby vnější síly, nabízejí se nám a přímo vnucují z našeho okolí, z příkladů, z většinového chování, z oficiální propagandy, ze sdělovacích prostředků, loudí se nám do nitra a když tam zapustí kořínky a vzklíčí, pak jsou marné domluvy a poučky a my dáme satanovi mlčky zapravdu: Zadarmo nic. Satanské moci je možno čelit jen jinou mocí. Jakou? Mocí oběti. Když děti kolem sebe nevidí

oběť, když naopak žijí v prostředí, kde oběť je u výsměchu a pohrdání, tam je nikdo nenaučí odolat satanskému svodu a až jim někdo zamává tisícovkou, poběhnou za ním.

Proti satanské moci Hospodin staví moc oběti. Obětuje Joba. Obětuje svého člověka. Svého nejlepšího člověka. Jakoby sám do sebe zarážel nůž, když dopouští Jobovo trápení. „Ve všelikém soužení jejich i on měl soužení“ (Iz 63,9). Hospodin obětuje ze svého. Vždycky obětuje ze svého. Nyní již chápeme, proč se v různých tradicích postava Jobova přiřazuje k postavě Ježíše Krista. V obou případech Bůh obětoval za svého, aby přemohl hřích – na těle: na těle Jobově, raněném vředem, na těle Ježíšově, přibíjeném na kříž. V obou případech Bůh nelitoval nejvyšší ceny, aby zkazil satanské pokušení a obnovil v nás to, co je nejhlouběji a nejdůstojně lidské, svou představu o nás, svůj obraz v nás.

To je, oč se jedná v tomto vyprávění tak trochu zvláštním. Proto bylo zachováno v aměti a dostalo se do bible. Jde o to, abychom si uvědomili, co všechno je Bůh ochoten nasadit, aby nás chránil před satanskou myšlenkou, že ani kuře...a že v tom je celý smysl a důstojenství našeho lidství: nehrabat zadarmo. O Boha jde, o jeho oběť pro nás – u Joba i u Ježíše Krista.

S tím jediným rozdílem ovšem, že tam, kde šlo o Božího Syna, nebyla uložena výhrada: Avšak zachovej ho při životu.

6. Snad tento rozdíl mezi Jobem a Ježíšem Kristem způsobil, že Jobovo poselství nepřesvědčilo všechny. Nechránilo před satanskou myšlenkou ani jeho vlastní ženu. Říká Jobovi: Zlořeč Bohu a zemři! Na to Job odpoví: Mluvíš jako nějaká bláhová žena! To máme od Boha přijímat jenom dobro, kdežto věci zlé přijímat nebudeme? A vskutku: Kdybychom se byli nesetkali s dokonalou a dokonanou obětí Pána Ježíše Krista, těžko bychom se rozhodovali, komu z nich dát zapravdu, zda Jobovi nebo jeho ženě, kdo z nich je větší blázen.

Řeč Jobovy ženy je nám dosti známá. Máme své Jobovy ženy kolem sebe i v sobě. Stačí si odmyslet horní polovinu jeviště – a co zbude: nesmyslnost, absurdita, strach, kletba. Rozebrat se ve vlastním trápení je nesnadné a je úplně nemožné, nevíš-li, že je tu ještě ta druhá polovina jeviště, vyšší smysl, vyšší řád. Že třeba na mém utrpení něco důležitého závisí. Dolehne-li na tebe trápení a tobě se zdá nezasloužené (jakpak by se nezdálo!), uvaž ještě a pozorně se porozhlédni dřív, než začneš zlořečit: Třeba právě v tuto chvíli někdo čeká, co uděláš, jak se zachováš. Může tomu být i tak, že právě v tuto chvíli někomu – ručíš za Boha, jenž v tebe složil důvěru.

7. Ale my máme své Joby také kolem sebe. Trpitele, ne abychom je litovali, ale abychom v nich viděli a vítali svědky oběti. Setkali jste se s nimi; já jsem se s nimi také setkal. Trpělivě nesou svůj kříž, a někdy nejen svůj, nakládají si i cizí břemena a bolesti, i moje břemena a bolesti na sebe. Matky o tom něco vědí. Cožpak může matka reptat, že u svého nemocného dítěte probděl celou noc zadarmo? Ti všichni moji Jobové mě chrání před vpádem satanských myšlenek, vracejí mi chuť a odvahu k životu a vkládají píseň věčnosti na moje ústa. Dělalí to zadarmo. Ale určitě ne nadarmo, určitě ne zbytečně. Tak jako Job zadarmo se bál Boha, ale ne nadarmo, neboť dnes už nikdo nespočítá, kolika lidem poselství této knížky pomohlo nalézt smysl oběti a tím urozenost života.